

denken is de evolutie van de homo faber naar de homo sapiens. Liefde en mystiek, waar Vermeiren het vaak met grote verachting over heeft, bestaan bij de gratie van intuïtieve *ervaringen*, of bestaan helemaal niet. Men kan zich niet naar een vrouw, naar de kunst, naar een zin voor het leven toe redeneren. Dat leidt inderdaad naar de hel van een gruwelijk solipsisme en schrijnende wanhoop. Die eenzaamheid, dat grondeloze pessimisme „vrolijk” te noemen, dat is het echte zelfbedrog; hier is in feite iemand aan het woord die bezeten is van de dood, bang is om genegenheid te tonen en haatgevoelens krijgt als hij liefde ziet. Die angst en haat worden dan gekanaliseerd in allerlei „rationele” redeneringen, in feite vaak sofismen, die de lezer duidelijk moeten maken dat niets maar dan ook niets zin heeft, ook niet het boek dat hij aan het lezen is. De afbraak voltrekt zich in drie fasen. Fase één: de belevenissen van de nog naïeve Kurt, die in allerlei religies en liefdes op zoektocht gaat naar de betekenis van zijn bestaan; fase twee: de schrijvende Kurt, die al de idealen uit zijn leven wegschrijft, maar nog in het schrijven zelf blijft geloven; fase drie: de alwetende commentator, die ook dat geloof naïef vindt. Het moet me van het hart dat ik bij die destructie vaak de indruk had dat Vermeiren plaats neemt in de Salut-en-Merci-afdeling van de Vlaamse roman, getuigde de ommezwaai van een esoterische mystiek naar een strijdend nihilisme; het wrokkig en wrevelig ageren tegen religieuze opvattingen als b.v. de scheiding tussen aards bestaan en „hierna-maals”, het dualisme tussen lichaam en geest, enz. Welke moderne theoloog houdt die stellingen nog staande? De rationalist Vermeiren heeft ook geen oog voor de toenadering tussen wetenschap (micro- en astrofysica) en filosofie. Ik bedoel: de geïnformeerde lezer blijft onbevredigd achter, of erger nog, haalt de schouders op. *De vrolijke eenzaamheid* is een roman

die zichzelf opheft, en dus eigenlijk niet bestaat. Ik wil met een positief bedoelde zin eindigen: Vermeiren moet bedenken dat Vlaanderen slechte romanciers te veel, en goede critici te weinig heeft.

Hugo Bousset

KOEN VERMEIREN, *De vrolijke eenzaamheid*, Manteau, Antwerpen / Amsterdam, 1988, 231 p.

Opsmuk-poëzie

Joost Zwagerman is het meest opvallende, getalenteerde en redelijke lid van de lawaaierige Nederlandse dichtersgroep De Maximalen. Na een verhalenbundel, *Kroondomein* (Arbeiderspers, 1987) en een dichtbundel, *Langs de doofpot* (Arbeiderspers, 1987) is er nu van zijn hand de dichtbundel *De ziekte van jij* verschenen.

Poëzie moet voor Zwagerman zo ongeveer het volgende zijn: „De kunst van het grote gebaar, waarbij dan ook alles wordt geannexeerd, hoge en lage kunst, de liefdeslyriek en de pornografie, cocaïne en gezondheidscultus (...)”. Zijn raad aan collega-dichters luidt: „Pump up the volume”. Wat in de laatste jaren aan Nederlandstalige poëzie is geschreven, is hem te braaf, te keurig. Hij wil niet „minder” maar „meer”, de maximale expressie van maximale gevoelens.

Je kunt Zwagerman geen inconsequentie aanwrijven; zijn *De ziekte van jij* stemt overeen met zijn uitspraken. De bundel bevat groots bedoelde liefdeslyriek, waarin heel wat registers worden opengetrokken. Het gegeven is eenvoudig: de dichter wordt smoorverliefd op een fraai meisje, zijn verliefdheid laat hoog op, maar een flink aantal gedichten verder is deze afgelopen.

Het begint zoals het schijnt te horen bij dichters: met een *coup de foudre*: „dat ik je net zo lang bekeek tot ik / naar je staarde en dat ik staren bleef”. Uiteraard wordt de jonge dichter smoor op een voorbeeld van een femme fatale: „maar jij, je snoof oprechte afkeer, je lachte over-

Joost Zwagerman.

vloedig minachting”. Zulke vrouwen maken het verliefde jongelingen meestal niet makkelijk, en de verhouding verloopt aanvankelijk nogal moeizaam. De dichter is evenwel niet te stuiten: „als gladde groene zeep zo metafysisch niet te vatten / was ik geil op je” en daarop volgt een sliert gedichten waarin erotiek en passie met talloze beelden, vergelijkingen en gekke wendingen verheerlijkt worden. Soms leuk, maar vaker behoorlijk flauw zoals dit hoogstandje: „... fantaseerde jij het ogendicht en mondjestoe / bijkomstig en volkomen tegelijk te praktizeren / onze wezenloze evangeliën waarvan het met je / mond belijden van mijn opstanding de welverrezen / en synchroon te tellen rijkdom van getallen / zes en negen rond te spreken / wel de meestbekomen / boodschap is om voor- en achteruit en naar opzij / te rollen als een harde cirkelsteen (...)”

De vrouw is ongrijpbaar en heeft zoveel gezichten dat de taaltovenaars voortdurend nieuwe woorden moet uitvinden: vlucht-vleesmuze, lijfsterzine, woonfantoom, minnaressenlegioen, mooheidsmuze, mijn allerdansigste bijdehand en zo nog een paar. Hoewel met al dit kunstigs bedacht, is zij toch de hautaine „meesteres”, die een „sneeuwkrystallen schrikbewind” voert. Voor haar kruipt de „ik” -, „van zelfs je sokken of je stront / kan ik nog een hemelsmeltend sacramentje maken.” Wanneer zij hem verlaat voor een „uit lul bestaande lul die zijn vingers niet kan tellen” wringt

de minnaar zich in allerhande bochten - hij treurt, droomt, stamelt en dat levert hier en daar een mooie passage op:

... kom je nog terug bij mij, ik
[bedoel, kom je
nog terug? Je bent dan hier en bij
[mij en als
je dan teruggekomen en bij mij en
[dat je altijd bent
en was en dat je hier zal zijn en
[niet terug
want weg dat was je nooit en wat
[gebeurt is
dat vergeten we heel vlug - ik be-
[doel, kom je
nog terug bij mij, kom je nog
[terug?

Deze bundel zit boordevol uitgesproken emoties: passie, woede, verdriet, jaloezie, extase, vertedering, noem maar op. Dit is *theatrale* poëzie, met opera-allures. Zwagerman gebruikt daarvoor zowat alle middelen die beschikbaar zijn: ongewone en vaak exuberante beeldspraak, neologismen, nadrukkelijke interpunctie, binnenrijmen, assonanties en alliteraties, een eigenzinnige grammatica, woordspelingen, verwijzingen naar andere teksten. Die opeenstapeling maakt op mij een slordige, nonchalante indruk. Slechts af en toe levert zij een gave passage op - als er niet zomaar gestapeld wordt. Aantrekkelijk is dan weer het gedrevene van deze gedichten. Er zit vaart in, je moet ze niet lezen om de beheersing of de soberheid, maar om de overdonderende veelheid, om het kameleontische zowel van de toon als het onderwerp.

Al met al is dit geen poëzie die ik koester, vooral om de breedsprakerigheid en het gebrek aan pregnantie. Noch het geheel, noch regels of passages (op enkele schaarse uitzonderingen na) blijven mij bij. Uiteindelijk is Zwagerman nog op zijn best wanneer hij de theatraleiteit en de kitsch volledig de vrije loop laat zonder zich om beheerste schoonheid te bekommeren:

Ied're nacht zo duizelbaar ge-
[droomd van jou
de mooheidsmuze tegen wil en
[dank, zodat zelfs

in mijn slaap jij bent om mee te
[dansen om je
deze dans te vragen om te vragen
[om je liefshand
mijn liefde want je bent zo tranen-
[trekkend tango
en je bent mijn alledanserigste
[bijdehand je bent
mijn hoefijzer mijn amulet mijn
[goed verstopte wisselband.

Dit soort poëzie hebben we, inderdaad, een tijdland nauwelijks gehad. Ze mag er van mij best zijn. Alleen, ze is mij te zeer, in de woorden van Zwagerman zelf: „opsmuk poëzie”. Opera is de kunst van het breedvoerige, poëzie het omgekeerde.

Bernard Dewulf

JOOST ZWAGERMAN, *De ziekte van jij*, De Arbeiderspers, Amsterdam, 1988.

Naar een psychosymbolische verklaring van Vondels drama

Over de Vondelwaardering wordt in ons taalgebied de laatste jaren deels terecht, hoewel soms bijna clichématig, in mineur geschreven. Immers, als slechts naar aanleiding van de herdenkingsjaren 1979 en 1987 (respectievelijk zijn driehonderdjarige dood en het vierde eeuwfeest van zijn geboorte) heel even een echte heropleving van Vondelstudies valt te noteren, dan is dat natuurlijk tekenend. Anderzijds vergeet men wel eens dat Vondel de laatste tijd ook in het buitenland veel meer enthousiaste aanhangers kent dan algemeen bekend is. Fransen (P. Brachin), Engelsen (P. King), Duitsers (J. Becker, W. Bunte), Polen (E. Szarota), Zuidafrikanen (J. Pretorius), om slechts enkelen te noemen, hebben recente studies aan hem gewijd. Het is bijvoorbeeld voldoende onlangs gepubliceerde bibliografieën van P. Vincent (in *Dutch Crossing* nr. 8, July 1979, pp. 87-89) en W. Thys (in *Vondel et la France*, Lille, 1988), of bepaalde overzichten in de verschillende Keulse publikaties erop na te slaan, om deze lijst met nog een aantal namen aan te vullen. Tot de meest actieve en deskundige anderstalige Vondel-